

YOSH KONSEPTI TADQIQI

Abduraimova Madinaxon Dilshodjon qizi

tayanch doktorant

Farg'ona davlat universiteti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14525179>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 10-Dekabr 2024 yil

Ma'qullandi: 15- Dekabr 2024 yil

Nashr qilindi: 19- Dekabr 2024 yil

KEY WORDS

yosh tushunchasi,
madaniyatlararo farqlar,
metafora nazariyasi, til va
tafakkur.

ABSTRACT

Mazkur maqolada ingliz tilidagi "Youth" tushunchasining semantik va kognitiv jihatlari o'rganilgan. Tadqiqotda "Youth" so'zining lingvistik va semantik xususiyatlari, shuningdek, uning kognitiv xaritasi, vaqt, faoliyat va rivojlanish bilan bog'liq tushunchalari tahlil qilingan. Maqola shuningdek, madaniyatlararo farqlarni ham ko'rib chiqadi, bu so'zning turli madaniyatlardagi talqini va ijtimoiy ma'nolarini ochib beradi. Fillmor, Lakoff va Wierzbickaning lingvistik va kognitiv nazariyalari asosida bu so'zning semantik o'zgarishlari va ijtimoiy ahamiyati yoritilgan. Ushbu maqola yoshlik tushunchasining lingvistik, sotsiologik va madaniy aspektlarini o'rganish uchun muhim manba hisoblanadi.

Yosh tushunchasining semantik va kognitiv jihatlari o'rganish bugungi kunda dolzarb mavzulardan biri hisoblanadi. Bu mavzuning ahamiyati tilshunoslik va kognitiv fanlarning uzviy bog'liqligi hamda turli madaniyatlarda yosh tushunchasining turli ko'rinishlarda namoyon bo'lishi bilan izohlanadi.

Birinchiidan, yosh tushunchasi inson hayotining muhim bosqichlarini ifodalovchi universal kategoriya hisoblanadi. Barcha tillar va madaniyatlarda ushbu tushuncha o'ziga xos tarzda semantik jihatdan shakllanadi va kognitiv ramkalar orqali idrok etiladi. Yoshning biologik, psixologik va ijtimoiy jihatlari ushbu tushunchaning ko'p qirraliligini ta'kidlaydi.

Ikkinchiidan, yosh tushunchasi til va madaniyatning o'zaro bog'liqligini ochib beruvchi muhim indikator hisoblanadi. Har bir til yoshni tasvirlash uchun o'ziga xos leksik birliklar, metaforalar va frazeologizmlarni yaratadi. Masalan, ingliz, rus, o'zbek va yapon tillarida yosh tushunchasi turli semantik va kognitiv xususiyatlar orqali talqin qilinadi.

Uchinchiidan, yosh tushunchasi kognitiv lingvistikaning asosiy tamoyillari, jumladan, metaforik fikrlash va ramkalar nazariyasi bilan chambarchas bog'liq. Lakoff va Jonson tomonidan ilgari surilgan "hayot yo'l sifatida" metaforasi yosh davrlarini rivojlanish jarayoni sifatida tasvirlash imkonini beradi.

To'rtinchiidan, yosh tushunchasi globalizatsiya sharoitida madaniyatlararo muloqotning markaziy mavzusiga aylanmoqda. Turli tillarda yosh tushunchasining talqinlari

jamiyatlarning qadriyatlarini, an'analari va dunyoqarashini aks ettiradi. Bu mavzu yoshlar bilan bog'liq ijtimoiy masalalarni tushunishda va yechim topishda katta ahamiyatga ega.

Shu sababli, yosh tushunchasining semantik va kognitiv jihatlarini o'rganish nafaqat tilshunoslik nazariyasini boyitadi, balki madaniyatlararo muloqot va ijtimoiy tadqiqotlar uchun ham muhim ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

Insoniyat tarixi davomida til va tafakkur o'zaro murakkab aloqalarni shakllantirgan. Til kishilarning atrof-muhitni anglash va tasvirlash vositasi sifatida ulkan ahamiyatga ega. Tilshunoslikda so'zning ma'nosi, uning semantik jihatlari va kognitiv asoslari alohida tadqiqot yo'nalishlarini shakllantirgan. "Yosh" tushunchasi bunday tahlil uchun muhim mavzu hisoblanadi, chunki u faqatgina biologik davrni emas, balki madaniy, ijtimoiy va psixologik jarayonlarni ham qamrab oladi.

Ushbu maqolada ingliz tilidagi "Youth" tushunchasining semantik va kognitiv jihatlarini ilmiy tahlil qilinadi. Maqolada so'zning lingvistik xususiyatlari, uning kognitiv xaritasi va madaniyatlararo kontekstda qanday anglashilishi o'rganiladi. Bu orqali "Youth" so'zining ingliz tilidagi umumiy mohiyatini tushunish va tilning inson tafakkuri bilan bog'liqligini chuqurroq anglash imkonini beradi.

Ingliz tilida "Youth" so'zi yoshlik davri yoki yosh avlodni anglatadi. Oksford lug'ati ta'rifiga ko'ra, ushbu so'z uchta asosiy ma'noda qo'llaniladi:

- Biologik ma'noda: inson hayotining yoshlik davri, ya'ni bolalikdan kattalikgacha bo'lgan oraliq.

- Ijtimoiy ma'noda: yoshlar guruhi yoki jamiyatdagi yosh avlod.

- Ramziy ma'noda: hayotning faoliyat va energiya bilan boy davri.

Lingvistik tahlil shuni ko'rsatadiki, "Youth" so'zining semantik strukturasi denotativ (to'g'ridan-to'g'ri) va konnotativ (qo'shimcha) ma'nolar mavjud. Denotativ ma'nolar asosan biologik va ijtimoiy jihatlariga taalluqli bo'lsa, konnotativ ma'nolar so'zga bog'langan hissiy yoki madaniy assotsiatsiyalar orqali shakllanadi. Fillmorening "Frame Semantics" nazariyasiga ko'ra, "Youth" so'zi yoshlik bilan bog'liq turli ramkalarni, masalan, rivojlanish, energiya va imkoniyatlarni o'z ichiga oladi (Fillmore, 1982).

Kognitiv lingvistikada so'zlarning ma'nosini tushunish uchun ular bilan bog'liq kontseptual tuzilmalarni o'rganish muhimdir. "Youth" so'zi bilan bog'liq kontseptual xarita vaqt, faoliyat va rivojlanishni o'z oldiga oladi ichiga oladi:

Vaqt bilan bog'liq holda ko'rganimizda, yoshlik vaqtning muayyan davrini anglatadi. Ingliz tilidagi "young age", "teens" kabi iboralar ushbu kontseptsiyani tasdiqlaydi.

Faoliyat bilan bog'liq holda ko'rganimizda, yoshlar odatda energiya va faoliyat bilan bog'lanadi. "Active youth", "dynamic youth" kabi iboralar bunga misol bo'la oladi.

Rivojlanish bilan bog'liq holda ko'rganimizda, yoshlik o'sish, shakllanish va yangi ko'nikmalarni o'zlashtirish davridir. Ushbu davr "life stage" tushunchasi bilan bog'lanadi.

Lakoff va Jonsoning metafora nazariyasiga ko'ra, "Youth is a journey" ("Yoshlik sayohatdir") kabi metaforalar yoshlikni hayot yo'li sifatida tasvirlash uchun qo'llaniladi. Ushbu nazariyada metaforalar kognitiv xaritaning shakllantirishda asosiy vosita sifatida qaraladi (Lakoff & Johnson, 1980).

"Youth" tushunchasi turli madaniyatlarda turlicha talqin qilinadi. Masalan, G'arb madaniyatida yoshlik mustaqillik va erkinlik davri sifatida qaralsa, Sharq madaniyatida bu davr mas'uliyatga tayyorgarlik ko'rish bosqichi sifatida qabul qilinadi. Ingliz tilida "Youth

empowerment” (“Yoshlarni qo’llab-quvvatlash”) iborasi ko’p qo’llanilib, yoshlarning jamiyatdagi rolini mustahkamlashni anglatadi.

Wierzbickaning semantik universallar nazariyasiga ko’ra, “Youth” so’zining ma’nosi madaniyatlararo umumiyliklarga ega bo’lsa-da, uning semantik maydonida madaniy o’ziga xosliklar mavjud (Wierzbicka, 1996). Bu nazariya yoshlarni global va lokal kontekstda anglash imkonini beradi.

Madaniy kontekstda “Youth” so’zi tez-tez ijtimoiy hodisalar va harakatlar bilan bog’lanadi. Masalan, “Youth movement” (“Yoshlar harakati”) kabi iboralar ijtimoiy o’zgarishlarni ifodalash uchun ishlatiladi. Bu so’zning semantik kengligi va kognitiv murakkabligini ochib beradi.

Tilshunoslik nazariyasiga ko’ra, so’zlar vaqt o’tishi bilan semantik o’zgarishlarga uchraydi. “Youth” so’zi qadimiy ingliz tilida “geogu” yoki “youghth” shakllarida qo’llanilgan va asosan yoshlik davrini ifodalagan. Zamonaviy ingliz tilida ushbu so’z ijtimoiy va ramziy ma’nolar bilan boyigan. Gofstedening madaniyatlararo kommunikatsiya nazariyasiga binoan, “Youth” tushunchasining ijtimoiy ma’nosi har bir madaniyatning qadriyatlariga asoslangan holda shakllanadi (Hofstede, 1991).

“Youth” tushunchasi ingliz tilida ko’p qirrali va boy semantik mazmunga ega bo’lib, biologik, ijtimoiy va psixologik jihatlarni o’zida mujassamlashtiradi. Ushbu so’zning kognitiv tahlili yoshlikni inson hayotining muhim bosqichi sifatida anglashga yordam beradi. Madaniyatlararo kontekstda esa bu tushuncha yosh avlodning jamiyatdagi roli va ma’nolarini yanada kengroq ochib beradi.

Yosh tushunchasining lingvistik va kognitiv jihatlarni o’rganish nafaqat tilshunoslik, balki sotsiologiya, psixologiya va madaniyatshunoslik sohalarida ham katta ahamiyatga ega. Bu mavzu bo’yicha tadqiqotlarni davom ettirish yoshlarning jamiyatda tutgan o’rnini yanada chuqurroq anglash imkonini beradi.

Xulosa

“Yosh” tushunchasining semantik va kognitiv jihatlari o’zaro murakkab aloqalarga ega bo’lib, inson tafakkuri va tildagi aksini ochib beradi. Ushbu maqolada ingliz tilidagi “youth” tushunchasining biologik, ijtimoiy va ramziy talqinlari lingvistik va kognitiv nazariyalar asosida tahlil qilindi. Tadqiqot shuni ko’rsatadiki, “youth” so’zi denotativ va konnotativ ma’nolarga ega bo’lib, yoshlikning vaqt, faoliyat va rivojlanish kabi jihatlarni qamrab oladi. Fillmorning “Frame Semantics” nazariyasiga ko’ra, “youth” tushunchasi yoshlikning energiya, umid va shakllanish davri sifatida tasvirlanadi. Lakoff va Jonsonning metafora nazariyasida esa yoshlik “hayot sayohati” sifatida idrok etiladi. Madaniyatlararo tahlillar shuni ko’rsatadiki, G’arb madaniyatida yoshlik erkinlik va mustaqillik bilan bog’liq bo’lsa, Sharq madaniyatida mas’uliyat va jamiyatga xizmat qilish tushunchalari ustunlik qiladi. Ingliz tilidagi “youth empowerment” kabi iboralar yoshlarning jamiyatdagi faol rolini mustahkamlash g’oyasini aks ettiradi. Shuningdek, Wierzbickaning semantik universallar nazariyasiga ko’ra, yosh tushunchasining asosiy mazmuni madaniy umumiyliklarga ega bo’lsa-da, har bir tilda o’ziga xos ramziy va ma’naviy talqinlar mavjud. Tarixiy rivojlanish davomida “youth” so’zi semantik jihatdan boyib, ijtimoiy va madaniy o’zgarishlarni aks ettirgan. Xulosa qilib aytganda, yosh tushunchasining lingvistik va kognitiv tahlili uning inson hayotidagi muhim bosqich sifatida semantik kengligi va murakkabligini ochib beradi. Ushbu tushuncha nafaqat tilshunoslik, balki madaniyatshunoslik va jamiyatshunoslik uchun ham muhim ahamiyatga ega bo’lib,

yoshlarning ijtimoiy va madaniy rolini kengroq anglash imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Oxford English Dictionary. (2023). Definition of "Youth". Oxford University Press.
2. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. University of Chicago Press.
3. Wierzbicka, A. (1996). *Semantics: Primes and Universals*. Oxford University Press.
4. Fillmore, C. (1982). Frame Semantics. In *Linguistics in the Morning Calm*. Hanshin Publishing.
5. Hofstede, G. (1991). *Cultures and Organizations: Software of the Mind*. McGraw-Hill.
6. Brown, P., & Levinson, S. (1987). *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge University Press.
7. Cambridge Advanced Learner's Dictionary. (2023). Entry for "Youth". Cambridge University Press.

